

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΟΥ ΜΠΕΣΤ ΣΕΛΕΡ ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΟ ΤΗΣ ΙΟΥΛΙΑΣ

# Το Τελευταίο Φύι

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ



ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το τελευταίο φιλί**  
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γιώργος Σ. Πολίτης  
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Μαρία Σεβαστιάδου  
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου  
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Σπυριδούλα Βονίτση

© Γιώργος Σ. Πολίτης, 2020  
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: JESSICA JENNEY /Arcangel  
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2020

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2021

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-3800-9  
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-3801-6

*Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτί.*

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε. | PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.**

*Από το 1979 | Publishers since 1979*

|                                    |                                                |
|------------------------------------|------------------------------------------------|
| Έδρα:                              | Head Office:                                   |
| Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση    | 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece |
| Βιβλιοπωλείο:                      | Bookstore:                                     |
| Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα   | 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece |
| Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 | Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550             |

e-mail: [info@psychogios.gr](mailto:info@psychogios.gr)

**[www.psychogios.gr](http://www.psychogios.gr) • <http://blog.psychogios.gr>**

ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Το  
Τελευταίο  
Φύι



*Στα δύο νέα μέλη της οικογένειάς μου,  
στα παιδιά των παιδιών μου, Γιώργο και Άγγελο,  
που ολοκληρώνουν έναν κύκλο ζωής.  
Τον δικό μου.*

## *Λίγα λόγια από τον συγγραφέα*

Τα πρόσωπα, οι τοποθεσίες και τα γεγονότα στο έργο είναι αποτέλεσμα της φαντασίας του συγγραφέα και, ως εκ τούτου, δεν έχουν καμία σχέση με την πραγματικότητα.

Σκοπός του έργου είναι η βαθιά ψυχογράφιση των ηρώων που δρουν στην Αθήνα, στον Πειραιά και στην Εύβοια και όχι μία ακόμα πιστή καταγραφή της ζοφερής κατάστασης την περίοδο της γερμανοϊταλικής Κατοχής (1941-1944) στις συγκεκριμένες περιοχές.

Το μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων είναι αφιερωμένο σε κάποιον συγκεκριμένο ήρωα, το όνομα του οποίου αναφέρεται ήδη στην αρχή, άρα οι όποιες σκέψεις αφορούν τη δική του ματιά στα γεγονότα.

Ο φόβος του θανάτου σε όλες τις εποχές ανάγει τον έρωτα σε φωτεινή διέξοδο ή και λύση, αθρώνοντας έναν ολόκληρο τρόπο ζωής.

Δε θα πρέπει να διαφεύγει της προσοχής μας πως οι διδασμένες από τις «αυθεντίες» κοινωνίες ανέκαθεν βράβευαν, στο απόγειο της σκέψης τους, όποια ηθική ή θυσία εξυπηρέτούσε τόσο την άριστη όσο και ωφέλιμη γι' αυτές ρητορεία των ηγητόρων τους, παραβλέποντας τους φόβους, τις επιθυ-

μίες και τις μικρές καθημερινές ανάγκες των απλών ανθρώπων, που απάρτιζαν την πλειονότητά τους. Τιμάται στη δασκαλεμένη ευρεία συνείδηση όλων και βραβεύεται η άκριτη υποταγή στους νόμους.

Στον ιδανικό αυτό κόσμο των ηθικών αυθεντιών-καθοδηγητών, οι άξιοι θα πρέπει να ζουν σύμφωνα με τις οδηγίες τους, απαρνούμενοι κάθε προσωπική, ηθική ή υλική απολαβή, προσφέροντας τα πάντα, ακόμα και την έσχατη πνοή τους, για το κοινό όφελος, όπως κι αν ονομάζεται αυτό.

Προς διευκόλυνση των αναγνωστών, και κατά παράβαση των αισθητικών κριτηρίων των λογοτεχνικών έργων, όπου το γλωσσάρι βρίσκεται στο τέλος του έργου, σε τούτο το βιβλίο θα διαμοιραστεί στο κάτω μέρος των σελίδων.

Καλή σας ανάγνωση!

*Γιώργος Σ. Πολίτης*

*Όσο μένουμε πιστοί στις πεποιθήσεις μας,  
πάντα ένα σύνορο ή ένας γεωγραφικός παράλληλος  
θα αποφασίζουν για την αλήθεια μας.*  
Γ.Σ.Π.

*Αύγουστος 2000*  
 Νοσοκομείο «Ελπίς»

*Μιχάλης Δανιήλ*

Το νοσοκομείο βρισκόταν στην Αθήνα στην οδό Δημητσάνας, που ήταν κάθετη στην κεντρική λεωφόρο Αλεξάνδρας, μακριά από τη βουή της κίνησης του δρόμου, που δεν ησύχαζε παρά μόνο τις βραδινές ώρες. Στο βάθος του δεύτερου ορόφου, στο τελευταίο δωμάτιο βρισκόταν ένας ογδοντάχρονος άντρας ο οποίος ανάσαινε με δυσκολία. Κάθε τρίτη κοφτή ανάσα άφηνε μια μακρόσυρτη εκπνοή που έλεγε πως θα είναι η τελευταία του, μιας και καθυστέρούσε υπερβολικά η επόμενη αναπνοή, που, όταν ερχόταν, έφτανε με τρόπο θορυβώδη.

Η μεγάλη του αλήθεια ήταν πως, ενώ είχε ονειρευτεί τόσα ταξίδια, ελάχιστα είχε κάνει τελικά. Αλλά τώρα ήταν αργά, το καταλάβαινε κι έσκαβε με τον νου του λαγούμια να βολέψει τη θλίψη του, να πνίξει μαζί με αυτή γρηγορότερα και την υπόλοιπη ζωή του.

Δεν είχε ευτυχήσει στον γάμο του. Ουσιαστικά, είχε μείνει μονάχος, τιμώντας μια ιδέα σαν όλους εκείνους τους ιδεολόγους που θάβονται μαζί με τις απόψεις τους για την πολιτική,

τη ζωή, την ευδαιμονία ή τον θάνατο. Κορμί και πεποιθήσεις μαζί στον ίδιο λάκκο.

Τι άλλο θα μπορούσε να πει τέτοιες ώρες;

Κάθε μορφή εθισμού είναι ολέθρια, είτε πρόκειται για αλκοόλ, ναρκωτικά ή ιδεολογία. Αυτός, όμως, έλεγε πως εξαιρούνταν, επειδή δεν ήταν ιδεολόγος. Ήταν ένας απλός άνθρωπος. Ένας απλός μετανιωμένος άνθρωπος, κι αυτή η απόδειξη του λάθους του τον έκανε να λατρεύει την ιδέα πως άξιζε μια τιμωρία πέρα από τη μετάνοια.

Το να κρίνεις άδικα εκείνη που αγαπάς δεν είναι και λίγο... Τη σκέψη αυτή δεν κατάφερε ποτέ του να την ξεπεράσει, και η μοναξιά έμεινε η μόνη του σύντροφος. Υπάρχουν κάποια λάθη που στιγματίζουν ζωή ολόκληρη, κι αν υπήρχε και επόμενη, φοβόταν ότι θα στιγματίζουν κι εκείνη.

Όταν άνοιξε τα μάτια του, το δειλινό βαφόταν αιμάτινο. Οι εποχές όπου είχε τη δυνατότητα να το βλέπει ρόδινο είχαν παρέλθει προ πολλού. Τα μάτια της κοπέλας που τον κοιτούσε τον πονούσαν. Η ομορφιά δε βοηθάει αυτούς που έχουν κλείσει πια τους λογαριασμούς με τις μέρες που τους απομένουν. Η ασχημία, σε τέτοιες περιπτώσεις, μαζί με την κακία κάνει περισσότερο καλό. Αξίζει τεράστια τιμή στον πόνο που σε κάνει να φεύγεις χαρούμενος από τη ζωή.

Μισούσε τη ζωή; Θα μπορούσε να πει πως ναι, αν και καταλάβαινε πως η τελευταία δεν είχε καμία ανάμειξη στα δεινά του ούτε, φυσικά, και καμιά υποχρέωση να του δώσει εκείνα που επιθυμούσε· ακόμα και να ήθελε, δηλαδή, δε θα είχε πια τον χρόνο. Η ευτυχία δεν είναι κάτι που οφείλεται σε κάποιον, ιδίως αν αυτός ο κάποιος είναι σαν κι εκείνον.

«Πώς αισθάνεστε;» άκουσε να λέει η κοπέλα με τη λευκή φορεσιά.

Έβηξε. Έκανε ένα καταφατικό νεύμα που στη γλώσσα των αρρώστων σήμαινε «καλά» –οι βαριά άρρωστοι αναπτύσσουν μια δική τους γλώσσα, ένα μπουκέτο προσωπικών, ει-

δικών νευμάτων και συντετμημένων φράσεων προκειμένου να επικοινωνούν με τους υγιείς τους οποίους συναναστρέφονται, κι αυτός δεν ήθελε τούτη την καλή στιγμή να βγει από αυτή τη νιρβάνα των σκέψεων. Μέσα στον πεσιμισμό του αντίκριζε το επερχόμενο τέλος στωικά, ίσως ακόμα και με κάποια γλυκύτητα. Κατάλαβε πως, αν στεκόταν για λίγο ακόμα μαγεμένος, μετέωρος σ' αυτή την εύνοια του σούρουπου, κάπως πιο δεκτικός στη μεγάλη ιδέα του θανάτου, θα περνούσε στα σίγουρα πιο ευχάριστα κάμποσα λεπτά ακόμα.

Πράγματι, εδώ, στο μέρος αυτό της γης, ετούτο το σημαντικό για κείνον λεπτό νόμιζε πως κοιτούσε από την Κόλαση τον Παράδεισο και ευφραίνόταν μια εύφρανη αλλιότιχη, που, αν την ανέλυε, θα ανακάλυπτε μέσα της όλα τα γλυκά συναισθήματα να του δίνουν το χέρι για τελευταία φορά. Ο θάνατος δε θα μπορούσε να του κάνει τίποτε άλλο πέρα από το να του κόψει τις αναπνοές, που δεν του ήταν πια απαραίτητες.

Ξαπλωμένος καθώς ήταν, έχοντας αφήσει όλο το βάρος του στο στρώμα, θυμήθηκε την Όλγα να του λέει κάποτε πως η μάνα της υποστήριζε ότι ο έρωτας ήταν σαν το ποτό. Είχαν και τα δύο τη δυνατότητα να διαφοροποιούν τα πράγματα στα μάτια· έτσι, κάποιος μπορούσε να ζει σε μια ξεχωριστή πόλη μέσα στην ίδια πόλη. Έδινε μεγάλη σημασία σ' αυτά τα λόγια τώρα που τα θυμήθηκε, καθώς ένιωσε να τον ενοχλεί η ιδέα της Όλγας όπως ακριβώς ενοχλεί έναν ανάπηρο το κομμένο του μέλος. Κι αυτό τού το έφερε στον νου ο τελευταίος του συνειρμός, πως, ενώ βρισκόταν πεθαμένος σε μια ζωή, ζούσε σε μια άλλη που περιέκλειε την πρώτη. Μονάχα που σ' αυτή τη δεύτερη ζωή δεν υπήρχε καμία δυνατότητα αντίδρασης.

Πήρε άλλη μία βαθιά ανάσα, που στο τέλος της κατσάρωσε.

«Τι ώρα είναι;» ρώτησε τη νεαρή νοσοκόμα.

«Οχτώμισι».

«Αν δεν μπορείς να κάνεις τίποτα για μια ιδέα, δε θα πρέπει

να στεναχωριέσαι. Δεν έχει νόημα. Μ' ακούς, Έλενα; Έλενα δε σε είπαμε;»

«Έλενα, ναι».

Τα νιάτα ήταν τόσο μακριά από την ύστερη γνώση!

«Πόσο είσαι;»

«Είκοσι τριών».

Καλά έλεγε, ήταν πολύ μακριά! Η φωνή της ερχόταν στα αυτιά του αργή, βαθιά, εντυπωσιακή σαν ένας χρυσαφένιος απογευματινός βόας, δώρο μιας γης στρωμένης με κίτρινα, θαρρούσε, χόρτα.

«Ξέρεις, Έλενα, μετανιώνω κάθε μέρα που ζω εδώ και πάνω από μισό αιώνα».

«Και γιατί μετανιώνεις;»

«Γιατί... γιατί έτσι. Άσ' τα αυτά...» Έβηξε. Πόσο χρόνο να είχε; Μία, δύο, τρεις μέρες; Μία εβδομάδα, και πολύ τού ήταν. Θα έπρεπε να είναι ευτυχής που είχε το μυαλό του έχοντας συμφιλιωθεί με την ιδέα του θανάτου. Ο καρκίνος μάλλον τον έσωζε από τα υπόλοιπα χρόνια του.

«Είσαι παντρεμένη;»

Την άκουσε να γελάει, και ήταν το γέλιο της πηγή ζωής. Το ίδιο και τα μακριά καστανά μαλλιά της και τα μάτια της και το πρόσωπό της, που δεν είχε καμία σχέση –αισιόδοξο, όπως το έβλεπε– με την υποστολή, τον φόβο και τις παράξενες ανάγκες των ανθρώπων που αντικρίζουν το τέλος της ζωής τους.

«Λίγα λεφτά να μαζέψουμε ακόμα, και θα τα φέρουμε βόλτα. Τα λεφτά είναι το πρόβλημα. Πώς ν' ανοίξεις σπίτι;»

«Αρραβωνιασμένη;»

«Πες το κι έτσι, παππού. Τώρα πια συμβιώνουμε, μισά μισά τα έξοδα. Αλλιώς, δε βγαίνει».

«Μισά μισά», επανέλαβε κι αυτός. Προσπάθησε να σηκωθεί, να ανακαθίσει. Είχε έναν φόβο –τώρα που είχε αποφασίσει να μιλήσει– μην και δε γινόταν πιστευτός. Τον αισθανόταν αυτό τον φόβο – και μάλιστα, πολύ έντονα. «Άκουσέ

με», ξεκίνησε ύστερα να της λέει. Της έπιασε και το χέρι. «Θα σου πω να πας κάπου, κι αν με πιστέψεις και πας, θα βρεις τα λεφτά που χρειάζεσαι, απλώς δε θα πας μέρα με βροχή, αυτό μόνο. Τι λες;»

«Τι να πω;» Η κοπέλα τον κοίταξε. Κατόπιν κοίταξε το ρολόι της. Έως το πρωί που θα άλλαζε βάρδια, υπήρχαν ακόμα ώρες για σκότωμα. Από την επομένη ξεκινούσε η καλοκαιρινή της άδεια.

«Πάντως, εγώ δεν τα έχω δει ποτέ. Τα λεφτά λέω...»

«Και πώς ξέρεις ότι υπάρχουν;»

«Το ξέρω».

Του πήρε την εφημερίδα από τα χέρια προτού της απαντήσει.

«Μου λες τι τη θες; Όσο καιρό είσαι εδώ, τη βαστάς στο χέρι. Την πας μια από δω και μια από κει. Δεν έχεις δικούς σου ανθρώπους;»

«Πάνε αυτοί...» Την κοιτούσε που κινούνταν χωρίς να μιλάει. Για λίγο νόμισε πως, όσο την κοιτούσε, τόσο περισσότερο έμοιαζε στην αδικημένη του Όλγα. Θάρρεψε, μάλιστα, μια στιγμή, μόλις η νοσοκόμα κοντοστάθηκε, πως άνοιξε μια κονσέρβα και βρήκε το πρόσωπο της αγαπημένης του ανάλαγγο να τον κοιτάει από κει μέσα. Τότε η ψυχή του σκίρτησε στον χρόνο μιας αστραπής και μετά βούλιαξε ξανά στην ίδια στενάχωρη κατάσταση, που άπλωνε, που φούσκωνε όλο και περισσότερο, ώσπου το ρόδινο πια δειλινό έγινε για κείνον σκοτάδι μαβί. Τόπος άχρονος, αδιάλειπτος, μονότονος. Το ήξερε πως πίσω από τα στεγνωμένα του μάτια παρέμενε ακόμα επιρρεπής στο δράμα όσο εξακολουθούσε ο νους του να δίνει το παρών.

«Έλα, πες!»

«Τι να πω;» απόρησε εκείνος.

«Για τα λεφτά, ντε!» του απάντησε γελώντας. «Υπάρχουν ή δεν υπάρχουν;»

«Α», έκανε ο γέρος και φτερούγισε η ψυχή του σαν είπε το γράμμα άλφα. Σφάλισε για μερικά δευτερόλεπτα τα μάτια. Το χέρι του ογδοντάχρονου Μιχάλη Δανιήλ τής έσφιγγε τα δάχτυλα δυνατά όταν άρχισε να μιλάει.

17 Οκτωβρίου 1961

Αθήνα – Χαλκίδα – Κάτω Κάμπια

Όλγα – Μιχάλης

**Τ**ο αμάξι πήρε μπρος με τη δεύτερη. Η Όλγα έριξε μια ματιά στον άντρα της. Τον ρώτησε αν είχε ελέγξει τη μηχανή. Γενικώς τη μηχανή.

«Έβαλες και νερό;»

«Το αμάξι σου είπα πως είναι εντάξει. Θες να οδηγήσω εγώ;» Την κοίταξε.

Η Όλγα πάτησε το γκάζι και ξεκίνησε κάπως απότομα. Η όψη της ήταν σκληρή, σαν να είχε γεννηθεί με δαύτη, σαν ποτέ της να μην είχε υπάρξει παιδί.

«Άμα κουραστείς, μου το δίνεις;»

Δεν τον άκουσε καν. Γύρισε το κουμπί του ραδιοφώνου, με σκοπό να το αφήσει εκεί ώσπου να αρχίσουν τα παράσιτα.

«Είσαι σίγουρη;»

«Τι σίγουρη να είμαι;» Έριξε πάνω του τη ματιά της.

«Γι' αυτό που πάμε να κάνουμε;»

«Εκείνα που είναι να γίνουν θα γίνουν».

«Κάποιοι φορές δεν είναι καλύτερο τα πράγματα να μένουν όπως είναι;»

«Τις θες τις λίρες ή δεν τις θες; Τζάμπα μιλάμε γι' αυτές τόσα χρόνια;»

«Προτιμώ την ηρεμία μου, Όλγα. Κοιτάω τη δουλειά μου».

«Κι εγώ κοιτάω τη δικιά μου, που τυχαίνει να είναι και δικιά σου».

«Η μάνα σου έφυγε, θάφτηκε κι αυτή και η ιστορία μαζί της». Έστρεψε το πρόσωπό του προς το μέρος της. «Σύνελθε, Όλγα. Σύνελθε, λέω εγώ. Πάει, τέλειωσε...»

«Αν είναι να τελειώσει, ας αφήσει ένα κέρδος τουλάχιστον. Το αξίζουμε». Τώρα βαστούσε το τιμόνι με το ένα της χέρι, είχε σηκώσει το στενό της φόρεμα λίγο πιο πάνω από το γόνατο, ώστε να αφήσει τα πόδια της να ανοίξουν όσο χρειάζοταν και να μην κουράζεται.

«Λοιπόν, ξέρεις τι νομίζω εγώ;» εξακολούθησε ο Μιχάλης. «Νομίζω ότι χέστηκες και για τη μάνα σου, χέστηκες και για τη γιαγιά σου και για τον κόσμο όλο. Εκείνο που κυνηγάς είναι τα κουτιά με τις λίρες».

Δε μίλησε. Τις αποφάσεις τις έπαιρνε η ίδια. Κάποια κεφάλαια καλό είναι να μην ανοίγουν καν. Όταν, όμως, ανοίγουν, πρέπει οπωσδήποτε να κλείσουν, επειδή τα ζητήματα είναι κουνέλια, γεννούν ακατάπαυστα προβλήματα. Κι όσο παραμένουν άλυτα, σαπίζουν και δηλητηριάζουν τη σκέψη.

«Εσύ λέγε ό,τι θες». Γύρισε το κεφάλι της από την άλλη. «Εγώ είμαι περίεργη ν' ακούσω την ιστορία προτού τη θάψω. Τη γιαγιά εννοώ. Πόσα χρόνια θα ζει ακόμα;»

«Κουραφέξαλα... Σιγά μη νοιάζεσαι για την ιστορία. Εσύ δε νοιάζεσαι ούτε για τον εαυτό σου. Φοβάσαι μην πάρει το μυστικό μαζί της, αυτό είναι που σκιάζεσαι». Της έριξε μια ματιά. «Να σου πω τι πιστεύω εγώ με απλά λόγια να τελειώνουμε; Άντε, να σ' το πω, να πάμε παρακάτω. Χέστηκες για τα πάντα! Ένα χι σ' έναν χάρτη θες, για να βρεις τα κουτιά».

«Να εύχεσαι να είναι τενεκέδες». Η Όλγα σοβάρεψε. «Και να σου πω κάτι κι εγώ; Καλά κάνω και θέλω ό,τι θέλω,

γούστο μου και καπέλο μου. Αν βαριόσουν, ας μην ερχόσουν. Θες να σε γυρίσω πίσω;»

Ήταν η σειρά του να μην της απαντήσει.

«Θες; Σε ρωτάω», επέμεινε εκείνη. «Άντε, γιατί πολύ μάς έπληξες».

Την έβρισε και γύρισε από την άλλη. Τότε εκείνη άπλωσε το χέρι της, πήρε το δικό του και το έβαλε πάνω στα πόδια της. Ο Μιχάλης το τράβηξε απότομα, και η Όλγα, αφού ένιωσε να της απορρίπτει την καλοσύνη, μούτρωσε, κόβοντας μαχαίρι τη συζήτηση.

Το βουητό της μηχανής ήταν η μόνη κοινή τους υπόθεση για κάμποσα λεπτά, ώσπου ο Μιχάλης αποφάσισε σε κάποια στροφή να μιλήσει.

«Κι αν πιστεύεις ότι θ' αλλάξεις την ιδέα του κόσμου για τη μάνα σου, είσαι γελασμένη. Εκείνα που πιστεύει ο κοσμάκης, αυτά θα συνεχίσει να πιστεύει. Όποιος τα θυμάται ακόμα, δηλαδή, αν έμεινε και κανείς ζωντανός από τότε...»

«Καλά να κάνει».

«Τι καλά να κάνει; Μου φαίνεται σε φτιάχνει ν' ακούς ότι η μάνα σου ήταν τσούλα των Γερμανών».

«Καλά να κάνει, ρε! Ας ήταν ό,τι ήθελε να είναι!» του αντιγύρισε απότομα, θυμωμένη. «Τιμή της και καμάρι της! Εσύ δεν πρέπει να μιλάς έτσι γι' αυτήν. Έχεις παντρευτεί την κόρη της. Εντάξει;»

«Αυτό δεν αλλάζει την ιστορία... Ή μήπως δεν πήγε να σώσει τον Κράουζε; Αυτά τα ξεχάσαμε, ε;»

«Τι ρωτάς, ρε Μιχάλη; Τι θες να σου πω ύστερα από τόσα χρόνια;»

«Εξαιτίας της δε σκοτώθηκαν οι δύο δικοί μας;»

Γύρισε προς το μέρος του νιώθοντας να φορτώνει περισσότερη φούρα.

«Τώρα ποιος είναι εκείνος που σκαλίζει τα περασμένα;

Μη μου λες εμένα μετά ότι θες να ξεχάσεις. Άντε, μη σου πω τίποτα τώρα και αρχίσουμε...»

«Αν δε μου τα θυμίσεις εσύ, εγώ δεν τα θυμάμαι. Και για απόδειξη, απάντα μου: Τι πάμε να κάνουμε τώρα στη γιαγιά σου;» Πήρε μια βαθιά ανάσα και την έβγαλε ηχηρά. «Όλγα, σύνελθε... Αν δεν τα αφήσουμε πίσω, θα μας φάνε».

Πέρασαν για δεύτερη φορά κάμποσα χιλιόμετρα χωρίς να αλλάξουν λέξη. Μόλις εκείνη ένιωσε κάπως πιο ήρεμη, μίλησε σαν να μην είχε μεσολαβήσει αυτή η ένταση μεταξύ τους.

«Θα δούμε, Μιχάλη, θα δούμε... Είναι πολλά αυτά που γυρίζουν στο μυαλό μου. Άσ' τα και βλέπουμε».

«Τι να δούμε; Τόσα χρόνια δεν είδαμε, τόσα χρόνια δε μάθαμε... Τζάμπα πάμε. Δε θα έχει απομείνει κανένας εκεί πάνω. Θα βρεις μια γριά που θα τα έχει χαμένα, κι αν σου πει για λίρες και μέρος θησαυρού, θα χρειαστούμε γερανό να τον ξεθάψουμε. Αν βρούμε ποτέ το μέρος... Αν δεν τις έχουν ξεχώσει άλλοι». Στο πρόσωπό του σχηματίστηκε ένα ειρωνικό χαμόγελο. «Θα μας βλέπουν οι χωριάτες να σκάβουμε και θα κάθονται αντίκρυ μας να γελάνε...»

Η Όλγα άφησε νευριασμένη το γκάζι, με αποτέλεσμα το αμάξι να κόψει απότομα ταχύτητα. Η ματιά της στάθηκε σκληρή για ένα δευτερόλεπτο πάνω του.

«Δεν ξέρεις τι λες».

«Εξάλλου», συνέχισε, χωρίς να της δίνει σημασία, «είχες μιλήσει μαζί της στην Κατοχή. Όσα ήξερε σ' τα είπε. Σωστά;»

«Ούτε για τη μάνα μου δεν πρόλαβε να μας πει! Θα τα ακούσεις και συ προτού αρχίσεις να την κατηγορείς πάλι».

«Γιατί λες “να μας πει” και όχι “να μου πει”;»

«Επειδή ήμουν με τον Αθανάση, ρε Μιχάλη!» Εκνευρίστηκε. «Τα ίδια, δηλαδή, θα λέμε; Η γιαγιά το ξέρεις πως είναι κουφή και μουγγή! Τι σκατά να προλάβω να καταλάβω μέσα σ' εκείνη τη βιασύνη; Τι να καταλάβω από νοήματα;»

«Ας τα έγγραφε».

«Βρε, καλώς το παλικάρι! Καλά που έχουμε και σένα, μανά-ρι μου, να μας δώσεις ιδέες. Λες και, αν ήξερε να γράφει, θα μιλούσαμε τώρα. Έλα, ρε Μιχάλη... Άντε παράτα μας, να χαρείς!»

Είχε σκοτεινιάσει ολόκληρη και το είχε κάνει έτσι που, αν αυτός το πρόσεχε, θα της ζητούσε συγγνώμη ακόμα και για κείνα που δεν είχε προφτάσει να ξεστομίσει προκειμένου να προλάβει τα χειρότερα.

«Μιχάλη, πες μου ότι βαριέσαι!» επανήλθε βουτηγμένη στο νεύρο προτού της απαντήσει εκείνος. Χτύπησε τα χέρια της στο τιμόνι έτσι όπως τον είδε να την κοιτάει. «Πες μου ότι προτιμώσεις να μείνεις με τους φίλους σου να παίζεις μπιλιάρδο από το να είσαι μαζί μου. Μονάχα αυτό πες μου». Τον περιέμενε μερικά δεύτερα ακόμα. «Δεν απαντάς;»

«Τι να σου πω;»

«Ποτέ σου δε μ' αγάπησες πραγματικά...» συμπέρανε αποκαρδιωμένη.

«Εγώ; Δεν ξέρεις τι λες, μου φαίνεται! Τον εαυτό σου ρώτα αν μ' αγάπησε εκείνος».

Πήγε να πει και κάτι ακόμα ο Μιχάλης· άλλαξε, όμως, γνώμη. Έμειναν και πάλι για λίγο άφωνοι, κι έτσι όπως την πρόσεχε με τρόπο πλάγιο να σφίγγει τα χείλη της, είδε τη μορφή της να προσθέτει ένα ένα και απόγνωση και ανάγκες και δισταγμούς. Στο τέλος, όταν αυτός μαλάκωσε και κατάφερε να τη δει πίσω από την κρούστα των νεύρων της, που έκανε το πρόσωπό της σκληρό, αδιαπέραστο, μετάνιωσε. Ήταν λες και σιγουρεύτηκε πως κοιτούσε μια άλλη γυναίκα. Κάποια λιγότερο νευρωτική, πολύ πιο κοντά στο κορίτσι που είχε ερωτευτεί. Τότε ένιωθε τύψεις για τα λόγια του και της χάιδεψε τρυφερά το πόδι.

«Ωραία, λοιπόν, δε θα επέμβω ξανά. Εσύ κανονίζεις».

«Άντε να δούμε...»

Προχωρούσαν κανονικά, είχαν αφήσει πίσω τον Άγιο Στέφανο και βρίσκονταν στο ύψος της Μαλακάσας, όταν η Όλγα,

χωρίς να υπάρχει εμφανής λόγος, πάτησε τόσο απότομα το φρένο, που ο Μιχάλης χτύπησε το κούτελό του στο παρμπρίζ. Εν συνεχεία, εκείνη έστριψε βίαια δεξιά, σταμάτησε και κατέβηκε από το αμάξι.

«Ε, άι στον διάολο!» φώναξε. Έκανε δυο βήματα και άρχισε να μαλώνει με έναν άόρατο εχθρό, να βρίζει να κλοτσάει, να φωνάζει.

Ο Μιχάλης κατέβηκε πίσω της.

«Όλγα, τι γίνεται; Τι κάνεις, μου λες; Όλγα!»

«Έτσι και ξανακούσω την αδερφή σου να με λέει παστρικά, θα τη γαμήσω. Μα την Παναγία σ' το λέω, θα τη γαμήσω!» Κουνιόταν ολόκληρη.

«Όλγα, είσαι καλά; Τι σ' έπιασε; Τι σχέση έχει η αδερφή μου; Δύο φορές την έχουμε δει σε όλη μας τη ζωή. Τι την ανακατεύεις;»

«*Την παστρικά, την κόρη της ποντάνας των Γερμανών, αυτήν παντρεύτηκες;*» Λέγε, ρε, σ' το είπε ή δε σ' το είπε; Σ' το έχει πει ή μήπως είμαι τρελή; Και αντί εσύ να της πεις να σκάσει, της έλεγες “*Έλα, κορίτσι μου, κι έλα, κορίτσι μου, περασμένα ξεχασμένα*”. Περασμένα ξεχασμένα! Σαν την κλαμένη παρθένα απολογιόσουν, μη χέσω. Έτσι κάνουν οι άντρες, ρε;» Του έδωσε μια σπρωξιά και, αμέσως μετά, άλλη μία. «Οδήγα εσύ!» Του πέταξε τα κλειδιά και κάθισε αμίλητη στη θέση του συνοδηγού.

Η ζωή της Όλγας ήταν ανακατωμένη, πεταμένη άτακτα μέσα σε μια ρευστή έκταση μνήμης. Πάλευε να βρει τι ήθελε και δεν μπορούσε να βγάλει άκρη. Η μορφή της μάνας της τη γυρόφερνε, μαζί με τις μορφές όλων εκείνων που δεν υπήρχαν πια. Η μορφή του Γρηγόρη μπάστακας στο κέντρο όλων. Ο πόλεμος δεν αφήνει ήσυχα μυαλά, δεν αφήνει τίποτα όρθιο. Κι αυτά που δεν έχει σκοτώσει έχει φροντίσει να τα τσακίσει ή να τα χώσει σε κορνίζα στον καλύτερο τοίχο του σπιτιού, από εκδίκηση, λες, έτσι, να μην ξεχαστούν ποτέ

τα αναθεματισμένα. Όλα τα άσχημα καρφωμένα στο ντου-  
βάρι συμμετρικά, με τη συνέπεια και την τάξη του ανθρώπου  
που διακατέχεται από ψυχαναγκασμό.

«Πιο γρήγορα!» του επιτέθηκε. «Οδηγά πιο γρήγορα, να  
τελειώνουμε!»

«Όλγα...»

«Σαν μαλάκας γέρος οδηγείς. Τέλειωνε!»

«Όλγα!»

Δεν άντεξε, ας γινόταν ό,τι στον κόρακα ήταν να γίνει. Του  
τράβηξε ξαφνικά προς το μέρος της το τιμόνι, και το αυτοκί-  
νητο τινάχτηκε απότομα δεξιά. Ο Μιχάλης τράβηξε από την  
άλλη το βολάν με δύναμη, σε μια προσπάθεια να συγκρατή-  
σει το αυτοκίνητο στον δρόμο. Αλλά εκείνη το είχε αφήσει  
ήδη από τα χέρια της, και το αμάξι έκανε μια απότομη περι-  
στροφή γύρω από τον άξονά του, σταματώντας με τη μία ρό-  
δα στο χαντάκι του αντίθετου ρεύματος.

Ο Μιχάλης κατέβηκε, την τράβηξε με το ζόρι έξω και τη  
χαστούκισε. Εκείνη ούρλιαξε και του πρότεινε και το άλλο  
της μάγουλο.

«Βάρα, ρε αλήτη, βάρα!»

Της έδωσε ένα δεύτερο χαστούκι – με δύναμη και δισταγ-  
μό, σαν να χτυπούσε κάποιον εχθρό αγαπημένο. Της μάτω-  
σε τη μύτη και λιγάκι τα χείλη. Τότε η Όλγα έσκυψε, στήρι-  
ξε τα χέρια στα γόνατα και άρχισε να παίρνει βαθιές ανάσες.  
Ηχηρές όλες. Τα μάτια της εξακολουθούσαν να είναι μάτια  
αρπακτικού.

Μόλις την είδε να σηκώνεται, να ορθώνει ανάστημα, να  
ετοιμάζεται να του ορμήσει, της έδωσε ακόμα ένα χαστούκι,  
κι όταν τον έβρισε – «Σαν γυναίκα βαράς»–, της έδωσε μια  
γροθιά στο πλάι του προσώπου της με όλη του τη δύναμη.

Η Όλγα ζαλίστηκε. Παραπάτησε, έπεσε πίσω μολωπισμένη  
μέσα στα χόρτα και στα χώματα, στις πέτρες που υπήρχαν πε-  
ταμένες, κοφτερές, σταχιές και κρύες. Τη βοήθησε να ση-

κωθεί, τη φώλιασε στην αγκαλιά του. Το κατωχείλι της είχε ματώσει. Τη σκούπισε. Της άναψε τσιγάρο, της χάιδεψε τα μαλλιά χωρίς να της πει λέξη. Η μυρωδιά των μαλλιών της τον έβαζε ανέκαθεν στο λιμάνι της, τον ξεκούραζε στα ακυμάτιστα νερά του, που, πίσω από πολλές νοητικές διεργασίες, τα έκρινε πάντα φιλικά και ήρεμα. Φιλόξενα. Ποτέ του δεν κατάλαβε πούθε έβγαζε ρίζες ετούτη τους η δύναμη.

Ξεχασμένος με την Όλγα στην αγκαλιά του, απολαμβάνοντας σ' αυτό τον ελάχιστο χρόνο τη θαλπωρή της επαφής τους, απέφυγε να της μιλήσει, να της πει όλα εκείνα που αισθανόταν κατά καιρούς. Και δεν ήταν λίγα. Ήταν πολλά και σπουδαία, ρομαντικά, ρόδινα, στεφάνια όλα –μακριά από καβγάδες και αντιπαλότητες– στη λυγερή ομορφιά της, την οποία, από τότε που τη γνώρισε, δεν είχε καταφέρει να ξεπεράσει.

Έπειτα από μισή ώρα, όταν πια είχαν ξεκινήσει και πά-λι, την άκουσε να γκρεμίζεται ψυχολογικά.

«Δεν αντέχω, δεν μπορώ, Μιχάλη...» του ομολόγησε.

Αυτός ερμάνευσε τις λέξεις της σαν έκκληση για βοήθεια. Έμεινε, παρ' όλα αυτά, εσκεμμένα άπραγος στο κάλεσμά της ώσπου να βρει εκείνη τον χρόνο της και να εκφράσει ακέραια την ανάγκη της. Κι όταν θα είχε πια πλήρη τη νέα της εικόνα στα μάτια του –για όσα τους αφορούσαν–, μαζί με την ομολογία της αδυναμίας της, θα προσπαθούσε να κατευνάσει τους φόβους και τις ανησυχίες της. Θα της έλεγε τη γνώμη του, κι εκείνη θα ήταν σε θέση να τον ακούσει.

Η Όλγα έβραζε μέσα της μήνες τώρα, αναστατώνόταν, και τις ώρες που νόμιζε πως ήταν νεκρή, καταλάβαινε ότι δεν ήταν. Αναγνώριζε κάποτε τόπους αλλιώτικους, τόπους φιλικούς ξεσηκωμένους από τη φαντασία της και γαλήνευε μέσα τους, χαϊδεύοντας τον εαυτό της ότι τίποτα δεν είχε πάει στραβά, πως τελικά θα ζούσε τη ζωή που είχε αποφασίσει ότι ήθελε να ζει, στο πλάι εκείνου που είχε αγαπήσει πραγματικά. Έστερα από λίγο, όμως, το όραμα έσβηνε, και περ-

νούσε στο επόμενο παγωμένο στάδιο, όπου όλα τριγύρω της ήταν σκοτεινά και αόριστα, στέρα και πραγματικά. Κι αυτές οι ακραίες εναλλαγές στην ψυχολογία της, που επέμεναν, παρά τις προσπάθειές της, να υπάρχουν, προέρχονταν από μια λογική που χώλaine και απεχθανόταν. Από μια λογική που την έπειθε πως πριν από το ξημέρωμα θα πνιγόταν και θα τέλειωναν όλα προτού καν αρχίσουν, επειδή δεν ήταν άξια να δει αυτά που ονειρευόταν να αποκτούν σώμα, ψυχή και ανάσα γλυκιά. Τότε ήταν που τινάζόταν από το κρεβάτι έντρομη και άρχιζε να τρέχει. Άνοιγε τα παράθυρα να βρει λίγο αέρα. Αλλά αέρας δεν υπήρχε. Πάλευε ιδρωμένη, ντυμένη ή γυμνή, να διώξει το σύννεφο το μαύρο, που μέσα του δεν είχε στάλα οξυγόνου, που την τύλιγε όλο και πιο σφιχτά, ό,τι κι αν έκανε, όσο κι αν έτρεχε, και πνιγόταν και πέθαινε μέσα στη σιωπή, χτυπώντας πόδια και χέρια σ' ένα πέλαγος σκοτεινής και ανέλπιδης αγωνίας.

Αν φοβόταν κάτι στη ζωή της η Όλγα, ήταν αυτό: να θέλει να πάρει ανάσα και να μην μπορεί. Χίλιες φορές να την έστηναν στο ντουβάρι για εκτέλεση παρά να της έχωναν το κεφάλι σ' έναν κουβά με νερό. Χίλιες φορές να τη χαράκωνε ο Κουρτ. Χίλιες. Θυμήθηκε...

«Αν με δεις να πνίγομαι, να με σκοτώσεις», είπε.

«Όλγα, ας πάμε τώρα, κι όταν με το καλό γυρίσουμε, να δεις κάποιον γιατρό. Θα μου κάνεις αυτή τη χάρη;»

Την είδε να κοιτάει έξω από το άλλο παράθυρο. Ήξερε πλέον ότι θα κλεινόταν ξανά στον εαυτό της, όπως κάθε φορά έπειτα από κάθε της κρίση και κάθε τους τσακωμό.

«Το καταλαβαίνεις ότι δεν είσαι καλά; Πες μου... Το καταλαβαίνεις;»

Δεν πήρε απάντηση.

Η Όλγα ευχόταν να είχε την τύχη της μάνας της. Να ήταν πεθαμένη. Οι πεθαμένοι πάντα βρίσκονται σε θέση ισχύος,

αφού κανένας δεν μπορεί να τους κάνει τίποτε. Από την άλλη, εκείνη ήταν δυνατή, δυνατότερη από τη μάνα της.

Η μάνα της, όμως, είχε κάτι άλλο. Είχε επιχείρημα. Σ' αυτό υπερετερούσε χωρίς συζήτηση. Είχε λόγο καλό, λόγο που έπειθε. Τουλάχιστον, σ' αυτό το σημείο τη θαύμαζε. Τη θυμόταν ολοζώντανα να μιλάει με θάρρος, πέρα από τις ηθικές της γειτονιάς και της κοινωνίας των μικροαστών. Πόσο σιχαινόταν τους μικροαστούς! Πόσο σιχαινόταν και τους τρομαγμένους ανθρωπάκους με το σκυμμένο τους κεφάλι! Τους τα έλεγε έξω από τα δόντια και τους χάζευε να την ακούνε. Μωρέ, καλά τούς έκανε! Θυμόταν τα λόγια που ψέλλιζε το στόμα κάτι φοβισμένων χριστιανών όταν πετάγονταν, υποχρεωμένοι, θαρρούσε, από τη βαθιά θρησκευτική σιωπή τους – «*Θα σας κάψει ο Θεός, Μαριανή*»–, και την έκπληξη κάτι άλλων νομοταγών, ακόλουθων κανονισμών και παραδόσεων, που την κοιτούσαν με κάτι μάτια τόσα, γουρλωμένα. Μωρέ, και μόνο για τούτα τα μάτια τους, που έβλεπαν «παγκόσμιο καταποντισμό», άξιζε κάθε της λόγος.

Δεν μπορεί, όπως το σκεφτόταν τώρα η Όλγα, και η ίδια κάτι θα είχε πάρει από αυτήν. Κάτι θα είχε κληρονομήσει. Σαν να την άκουγε να λέει ήρεμη: «*Η παρθενιά των κοριτσιών πατσαβούρι στα μούτρα σας. Την κόρη μου παρθένα δε σας τη δίνω*». Ήταν και ο τρόπος της, που έμενε χαμογελαστός, ήπιος. Πώς τα κατάφερε; Ήταν και οι κινήσεις που κάδραραν τις κουβέντες της, οι οποίες έρχονταν σαν φυσική συνέχεια της όψης της. Ήταν το σύνολό της που καθήλωνε, κι αυτό ήταν το σπουδαίο· καμάρωνε σαν το σκεφτόταν.

Η μάνα της είχε ορμή όταν ήθελε, τόλμη και θάρρος. Δε φοβόταν, παράξενο αυτό για μια γυναίκα. Θυμόταν τον τρόπο της κάποιες μέρες μετά την είσοδο των Γερμανών στην πόλη, πώς είχε στριμώξει τον σπιτονοικοκύρη, που την καλόβλεπε, στη γωνιά και του είχε τρίξει τα δόντια: «*Να μου το χώσεις δε θες, ρε ηλίθιε; Έλα και χώσ' το μου στα μονγγά, μη σ' ακού-*

σει η γυναίκα σου μέσα από το παράθυρο. Μπορείς να κρατήσεις τη φωνή σου; Λέγε! Το χώνεις και ξοφλάμε τέσσερα νοίκια. Τέσσερα! Ακούς; Αλλιώς, μάζεψε τα σάλια σου και άντε να κάνεις τον σταυρό σου. Το κεχρί θέλει τσαγανό, και σένα δε σε κόβω για τέτοιο. Λέγε! Θες;» Είχε πιασμένα στα χέρια τα φουστάνια της λίγο σηκωτά και τον πίεζε στα όρθια με το σώμα της στον τοίχο. Από μέσα ακουγόταν μουσική και η μιλιτιά της Αντιγόνης, της γυναίκας του Προκόπη, που μουρμούριζε αμέριμνη τα λόγια ενός τραγουδιού, ξεχασμένη σ' έναν βολικότερο κόσμο, αυτόν της πλατιάς άγνοιάς της. Πόσο καημένες μένουν σε όλη τους τη ζωή μερικές γυναίκες...

Περίμενε εκείνη τη μέρα στο κατώφλι δαγκωμένη η Όλγα. Τρομαγμένη ίσως. Κοιτούσε στα κρυφά το γλυπτό των δυο τους –της μάνας της και του Προκόπη του σπιτονοικοκύρη–, που στέκονταν ακίνητοι βιζαβί και μπέρδευαν τις βαριές τους ανάσες, τις γεμάτες ένταση, αμφιβολία και δυστοκία απόφασης, χωρίς να ξέρει τι έπρεπε να εύχεται. Η καρδιά της βροντούσε τόσο δυνατά, που φοβόταν μην ακουστεί έξω από το σώμα της. Και τότε είδε με χαρά τη μάνα της να τον χαστουκίζει, να τον στέλνει στον διάολο. Να τον δείχνει με το μούτρο της, να γελάει όπως έκανε πάντα.

«Ρε, κάτι άντρες...»

Την επόμενη εβδομάδα έφευγαν οι δυο τους από το σπίτι· διωγμένες, αλλά με το κεφάλι ψηλά.

«Καλά τού έκανες του πούστη!» είχε ξεσπαθώσει η Όλγα. Δεκαεφτά χρονών η κόρη της Μαριανής.

«Όλγα, πρόσεχε το στόμα σου...»

Τραβούσαν για τον Πειραιά, όπου ήταν φτηνότερα τα νοίκια και ο κόσμος εργατικός και πιο μπεσαλής, θαρρούσαν. Θα έβλεπαν και θα έκαναν αυτό που πρόσταζε η τύχη. Η τύχη, η οποία είναι και τυφλή αλλά, όπως θα την έλεγε τώρα, που είχε γνώση καλύτερη, και άτιμη.

«Α, ρε μάνα...» της ξέφυγε.

«Μόνη σου μιλάς;» Την κοίταξε ο Μιχάλης.

«Μου λείπει η μάνα μου, Μιχάλη. Μου φαίνεται παράξενο, αλλά μου λείπει. Όταν την είχα δίπλα μου, δεν έδινα σημασία στην παρουσία της, δεν τη χαιρόμουν όσο θα έπρεπε, και τώρα που την έχασα, μου λείπει. Νιώθω τύψεις... Όσο ζούσε, την έβαζα πάντα τελευταία απ' όλους. Αδιαφορούσα για κείνην, κι αυτό με στεναχωρεί. Δεν μπορείς να καταλάβεις πόσο με στεναχωρεί...»

«Πέρασαν χρόνια. Θα έπρεπε να τα έχεις ξεπεράσει αυτά».

«Ε, να που δεν τα έχω ξεπεράσει... Έπρεπε να τη χάσω για να την εκτιμήσω».

Πόσο ήθελε να κλάψει η Όλγα... Θα άνοιγε, αν είχε χρόνο και ηρεμία, τη δική της προσωπική γνώριμη παρένθεση και θα ζούσε ξανά, όπως κι άλλες φορές, μέσα στον προσωπικό περιχαραγμένο της χώρο –μακριά από το παρόν– κάθε νεανικό ξεχασμένο συναίσθημα που σχετιζόταν με την ίδια από την αρχή.

«Δεν είσαι πια παιδί».

«Και ούτε μεγάλωσα σαν τέτοιο...» Αναστέναξε. «Άσ' τα τώρα, παράτα τα. Κοίτα να φτάσουμε μια ώρα αργότερα...»

Το ίδιο βράδυ, ύστερα από μια μικρή βόλτα στην παραλία της Χαλκίδας, πέρασε στο πλάι του την πόρτα του ξενοδοχείου *Παλίρροια*, κάπως ησυχασμένη. Μόλις μπήκε στο δωμάτιο, γδύθηκε και ξάπλωσε παίρνοντας τη στάση του εμβρύου στην άκρη του κρεβατιού. Ένιωθε να κρυώνει έτσι μονάχη που αισθανόταν, πιο μόνη από ποτέ. Αύριο θα ανέβαιναν στο χωριό. Αύριο θα έπρεπε να γίνει και πάλι ο δυνατός και αδιάλλακτος εαυτός της.

Άρρωστος στο νοσοκομείο, ο Μιχάλης Δανιήλ αποκάλυψε στην Έλενα, τη νεαρή νοσοκόμα που καθόταν πλάι του, μια τοποθεσία κι ένα θλιβερό μυστικό. «Απλώς δε θα πας μέρα με βροχή...» της είπε.

Μετά πήρε μια βαθιά ανάσα και άρχισε να βγάζει από μέσα του λόγια που τα είχε θαμμένα χρόνια, θαρρείς... Μιλούσε ασταμάτητα, κι όλη την ώρα φανταζόταν τον εαυτό του σκληρό, να κοιτάει τη ζωή μετανιωμένος. Και ήταν κρίμα, καθώς την αλήθεια εκείνης της σημαντικότερης, της τελευταίας μέρας δε θα τη μάθαινε ποτέ. Αν είχε σταθεί τότε να ακούσει τα λόγια της Όλγας, όλη η ζωή του θα είχε αλλιώςτικη πορεία.

Ύστερα από μέρες, η Έλενα, τρελή από αγωνία, τον έψαξε στον ίδιο θάλαμο, στο ίδιο κρεβάτι να του πει τα νέα. Ήταν, όμως, αργά... Ο Μιχάλης Δανιήλ είχε ξοφλήσει τους λογαριασμούς του με τη ζωή.

Μια προδοσία στα σκοτεινά χρόνια της Κατοχής,  
ένας ανεκπλήρωτος έρωτας, μια μεγάλη αδικία, ένας  
κατ' εξακολούθηση βιασμός μιας κωφής γυναίκας και,  
έπειτα από χρόνια, κάποιοι θάνατοι που συνδέονται  
με αναπάντητα ερωτήματα θα χτίσουν μια ιστορία  
συνηθισμένη και περίπλοκη, από αυτές που υφαίνει η μοίρα,  
αδιαφορώντας για τα όνειρα και τις επιθυμίες των ανθρώπων.



**Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ**  
[www.psichogios.gr](http://www.psichogios.gr)



ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 24687

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η